

De nieuwe macht !?

Burgerinitiatieven: hefboom voor meer diverse vrijetijdsparticipatie of meer van hetzelfde?

“Do It Yourself”, want wat je zelf doet, doe je beter. Iedereen participeert, want samen staan we sterk en samen maken we de samenleving. Vertrek vanuit de kracht van gemeenschappen en zet de kracht in van burgers en vrijwilligers. Deze leuzen zetten al lang niet meer de nieuwste trend. Het is een duidelijke tendens bij onze noorderburen en ook op eigen bodem. Facebook, Twitter, Instagram en andere media schotelen ons wekelijks initiatieven voor georganiseerd door en voor burgers. De Brusselaar, Vlaming, Belg schiet in actie vanuit diverse behoeften en doelen maar met dezelfde methode: van onderuit en self made.

Als organisatie die streeft naar participatie en democratie kunnen we deze tendens alleen maar aanmoedigen. Naast publieke en private spelers duikt een nieuwe macht op, namelijk die van de burger. Die macht versterkt onze democratie maar kan ook ingezet worden om werk te maken van meer en meer diverse vrijetijdsparticipatie. Daar waar de georganiseerde vrijetijdssector tekort komt, schieten burgers te hulp. Burgerinitiatieven rond cultuur, sport of jeugd kunnen een alternatief bieden op het mainstream aanbod. Ze spelen in op behoeften of uitdagingen die nog niet gezien werden, waarvoor nog geen gepast antwoord geboden was of de juiste beleidskeuze nog niet gemaakt werd. Op die manier hebben ze een bredere impact op het dagelijks samenleven, ze werken van onderuit. Burgerinitiatieven zetten iets in beweging, of het nu een voetbalclub is met een hoog fairplay-gehalte en betrokkenheid van de wijk, een pop-up speelplein of een theatergezelschap dat van huiskamer naar huiskamer trekt. Hun dosis lef, engagement en enthousiasme verdient de nodige erkenning.

We zijn dus fan van deze nieuwe macht in het vrijetijdslandschap en zien ook het potentieel voor meer en meer diverse participatie van minder zichtbare groepen in de samenleving. Burgerinitiatieven brengen een frisse wind en nieuw bloed in het werkveld en kunnen mee hun tanden zetten in het diversiteitsvraagstuk. **Maar voor we ze promoten als hét nieuwe alternatief nemen we een beetje afstand en kijken met kritische bril: Wat is het democratisch potentieel van burgerinitiatieven en hoe kan dat potentieel benut worden?**

Vanuit onze focus op vrijetijdsparticipatie van groepen die minder aan bod komen in de samenleving gaan we op zoek naar het democratisch DNA van burgerinitiatieven. We zoeken de chromosomen die wijzen op betrokkenheid van diverse groepen en individuen en het potentieel in zich dragen om tot duurzame verandering of een stevig debat te komen rond samenleven, solidariteit, participatie en eigenaarschap. Kunnen burgerinitiatieven deze hogere doelen in zich dragen? En wat met burgerinitiatieven die ontstaan uit kansengroepen zelf, krijgen zij voet aan wal? Hoe komen deze initiatieven tot stand en hoe kunnen we dergelijke initiatieven boven de radar krijgen? Op welke manier kunnen we hun stem meer laten klinken?

Onze vinger aan de pols van Vlaamse praktijken en bestaand onderzoek in Nederland leert ons dat het niet evident is om burgerinitiatieven te vinden die werkelijk nieuwe stemmen betrekken en diverse burgers vertegenwoordigen. We mogen hun democratisch gehalte niet als een vanzelfsprekendheid beschouwen. Vooral de hippe, leuke en goedbedoelde initiatieven uit de blanke middenklasse komen in beeld en scoren het meeste ‘likes’ en ‘shares’: een leefstraat in de grote vakantie, Madame Zsazsa die moeders aan het breien zet, pop up initiatieven in leegstaande panden, geefmarkten

en -kasten, kinderopvang georganiseerd door ouders, het park in een nieuw jasje... . Bewonerscomités in de Vlaamse steden krijgen meer en meer voeten aan de grond. Maar hoe zijn deze samengesteld? Vertegenwoordigen ze genoeg de stem van personen met een beperking, mensen met een migratie-achtergrond of jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties? En indien niet, wordt het gewicht van hun inspraak dan ook in vraag gesteld?

Het is niet omdat burgers zelf sportieve en culturele activiteiten opzetten en organiseren dat het ook alle burgers ten goede komt. Een realistische kijk is belangrijk. We mogen bijvoorbeeld de spanning binnen en tussen burgerinitiatieven onderling niet over het hoofd zien. Het borrelt vaak in het parlement, maar ook tussen burgers botert het niet altijd. Bijvoorbeeld: hangjongeren zijn niet overal even welkom in de leefstraten, niet alle inwoners zijn blij met meer bomen en minder parkeerplaatsen en burgerinitiatieven worden soms ervaren als concurrentie voor het reguliere aanbod.

Overheden zien terecht veel potentieel in burgerinitiatieven. Op alle domeinen zien we een groeiende en positieve interesse. Een nieuwsgierigheid naar wat werkt, hoe doen ze het, wat is het effect, ... Maar ook voor wie het niet werkt moet besproken worden. Hoe kunnen we voorkomen dat burgerinitiatieven onbewust sociale uitsluiting in de hand werken, dat de participatie van bepaalde groepen uitblijft? Wie is de bewaker van het democratisch gehalte? Wie treedt op als bemiddelaar en wie springt bij wanneer bepaalde groepen systematisch in de kou blijven staan? Als overheden burgerinitiatieven stimuleren en promoten, dan bieden ze best ook garantie. Is er een lange termijnvisie op de participatie van mensen die nu minder kansen krijgen, minder aan bod komen of minder gehoord worden? Of legt de overheid zijn maatschappelijk corrigerende rol in handen van de burger zonder echt een structurele aanpak te hanteren? Moeten we ons zorgen maken over een verdeelde verantwoordelijkheid of leiden burgerinitiatieven net tot een gedeelde verantwoordelijkheid tussen burgers, overheid en middenveld?

De grootste kansen voor burgerinitiatieven liggen allicht in een gezond partnerschap met middenveld en overheid. Beide partijen nemen verschillende posities in en verhouden zich op een andere manier tot burgerinitiatief. De overheid kan gangmaker en stimulator zijn door de nodige middelen, infrastructuur en laagdrempelige ondersteuning te voorzien vanop de tweede lijn. Leve de 'guerilla-ambtenaar' die bottom-up kan werken. Het middenveld is dan weer een ideale bondgenoot als ervaringsdeskundige rond de relatie met de overheid, het bespelen van een onafhankelijkheidspositie, het mobiliseren van mensen en het aftoetsen van sociale waarde of kan een directe partner zijn in bepaalde activiteiten. En wat misschien nog het meest belangrijke is voor burgerinitiatieven is dat overheden en middenveldorganisaties hen erkennen als volwaardige speler in het vrijetijdslandschap en de nodige autonomie geven.

Al decennialang verenigen mensen zich in functie van gemeenschappelijke doelstellingen: een korfbalclub, een Marokkaanse zelforganisatie, een arbeidersbeweging, een jongereninitiatief, een sociaal-artistieke organisatie... Een groot deel van het middenveld is gegroeid uit burgerinitiatieven en geschroeid op engagement en initiatief van burgers. We vragen ons dus af hoe dat zit met burgerinitiatieven anno 2015. Hebben zij niet even goed de behoefte om mogelijks door te stromen naar een duurzame werking? De kwetsbaarheid van dergelijke initiatieven dreigt te liggen in hun tijdelijke karakter dat concrete toekomstperspectieven mist. Want wat is de houdbaarheidsdatum van een initiatief dat geen voedingsbodem vindt om te groeien? En is daar überhaupt nog ruimte voor vandaag?